

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ:

ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ
Универзитета у Бањој Луци

ПРИМЉЕНО: 26.8.2015.			
ОРГ. ЈЕД.	БРОЈ	ПРИЛОГ	ВРИЈЕДНОСТ
15/1	576	15	

ИЗВЈЕШТАЈ

о оцјени подобности теме и кандидата за израду докторске тезе

ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

Одлуком Научно – наставног вијећа Економског факултета Универзитета у Бањој Луци број: 13/3.335-V-7.1/15, а на основу члана 31. Правилника о Научно – наставном раду за стицање звања специјалисте, магистра наука и доктора наука, те приједлога Комисије за постдипломски студиј и докторате, Вијеће Факултета на сједници одржаној 02.03.2015. године донијело је Одлуку да се прихвата тема докторске дисертације кандидаткиње мр Лидије Митрашевић под насловом: **"Претпоставке и ефекти примјене концепта међународне предузетичке оријентације у малим и средњим предузећима земаља у транзицији"**. Истом одлуком именована је и Комисија за оцјену подобности кандидата и теме докторске дисертације у саставу:

1. Др Никола Вукмировић, редовни професор, Економски факултет Универзитета у Бањој Луци, ужа научна област: *Предузетничка економија*, председник;
2. Др Васиљ Жарковић, ванредни професор, Економски факултет Универзитета у Бањој Луци, ужа научна област *Међународна економија*, члан и
3. Др Ненад Лалић, ванредни професор, Економски факултет Пале Универзитета у Источном Сарајеву, ужа научна област: *Менаџмент*, члан.

Комисија је детаљно размотрила биографске податке о кандидату, његову научну и стручну дјелатност, и оцијенила оригиналност, значај и научни допринос истраживања које кандидаткиња намјерава спровести. Након разматрања подобности кандидаткиње мр Лидије Митрашевић и теме под насловом: **"Претпоставке и ефекти примјене концепта међународне предузетичке оријентације у малим и средњим предузећима земаља у транзицији"**, комисија у пуној међусобној сагласности подноси Наставно – научном вијећу Економског факултета овај Извјештај.

1. БИОГРАФСКИ ПОДАЦИ, НАУЧНА И СТРУЧНА ДЈЕЛАТНОСТ КАНДИДАТА

Биографски подаци

Мр Лидија Митрашевић је рођена 22.03.1982. године у Зеници, општина Зеница. Основну школу, са наградом Вук Караџић, завршила је у Бијељини. Након завршетка Гимназије "Филип Вишњић" у Бијељини са одличним успјехом, 2001. године уписује Економски факултет у Брчком Универзитета у Источном Сарајеву. Дипломирала је 2006. године са просјечном оцјеном 8,55. Исте године уписује се на послиједипломске студије Економског факултета Брчко, током којих је остварила просјечну оцјену 10,00. Магистарски рад под називом "*Примјена система ланца вриједности у креирању пословног модела*" одбранила је 2012. године на Економском факултету Брчко Универзитета у Источном Сарајеву. Одбрањена магистарска теза припада ужим научним областима *Предузетничка економија и Менаџмент*.

Кандидаткиња Мр Лидија Митрашевић је у период од 2003. до 2005. год. била ангажована као студент демонстратор на Економском факултету у Брчком. На основу Одлуке број 234-П/06 од 2006. године изабрана је у звање асистента на предмет *Рачуноводство за предузетнике*. Одлуком о преименовању звања број 01-С-254/09 од 2009. године добила је избор на сљедеће уже научне области: *Менаџмент, Предузетничка економија и Рачуноводство*. Сената Универзитета у Источном Сарајеву је кандидаткињу мр Лидију Митрашевић Одлуком број 01-С-334-ХИИ/12 изабрао у звање вишег асистента за ужу научну област *Менаџмент* на Економском факултету у Брчком Универзитета у Источном Сарајеву.

У периоду од 2007. године до данас, на основу одлука Вијећа Економског факултета у Брчком, кандидаткиња је именована за одговорног сарадника на наставним предметима првог циклуса: *Менаџмент, Рачуноводство за предузетнике, Пројектни менаџмент, Стратегијски менаџмент, Менаџмент квалитета, Предузетништво и Пословна организација*, и другог циклуса: *Управљање маркетингом и Међународни стратегијски менаџмент*.

Кандидаткиња је члан редакционог одбора Зборника радова Економског факултета Брчко.

Објављени радови

Од 2009. године до данас, кандидаткиња мр Лидија Митрашевић је објавила четири рада у часописима и зборницима радова. Кратак осврт на научне и стручне радове објављене након стицања звања магистра економских наука представљен је у наставку.

Научни радови:

- Митрашевић, Л., Гужалић, М., (2012). Аналитички оквир за разумијевање основне логике стварања вриједности, *Пословни консултант, година IV, бр. 18 i 19*, pp. 51-62, "FINconsult", Тузла, ISSN 1986-5538 (часопис индексиран у базама EBSCO Publishing-a, Business Source Corporate i Business Source Complete)

Коришћење Портеровог ланца вриједности у предузећима која своје пословање доминантно заснивају на ресурсу знања може довести до погрешне фокусираности на стандардизацију, неадекватног трошковно оријентисаног стратегијског одређивања, занемаривања индивидуалних потреба купаца и јединствености њиховог проблема, а тиме и до дугорочног губитка репутације и конкурентске предности. Из тог разлога

аутори у раду научно тестирају степен универзалне примјенљивости Портеровог ланца вриједности поредећи га са другим аналитичким алатом, тзв. трговином вриједности. У раду се научно анализирају основни елементи међусобног разликовања алтернативних начина стварања вриједности полазећи од врста конститутивних активности, преко модалитета њихове доминантне међузависности до главних покретача трошкова и покретача јединствености у предузетничким организацијама.

- Митрашевић, Ј., (2012). Generating innovations and improvement of performance of companies using knowledge chain model, *Proceedings of the REDETE 2012 - International Scientific Conference, Economic Development and Entrepreneurship in Transition Economies: A Search for New Paradigms*, pp. 220-228, Бања Лука, Босна и Херцеговина, Октобар 25-27, 2012, Економски факултет Универзитета у Бањој Луци, ISSN 2233-1034, ISBN 978-99938-46-54-3

Напори, вријеме и инвестиције које захтјева менаџмент знањем често наилазе на осуду у контексту економске неефикасности, па аутор у раду нуди оквир за идентификовање постојања, смјера и интензитета повезаности између иницијатива менаџмента знањем и организационих перформанси предузећа. Разматрајући могућности моделовања активности менаџмента знањем, предлажен је модел ланца знања као адекватан инструмент за њихову анализу и интерпретацију. На основу модела ланца знања, идентификују се активности менаџмента знањем, њихов допринос и степен утицаја на процес креирања знања, и утврђује се у којој мјери су оне вриједне, ријетке, тешке за имитацију и одрживе током времена.

Стручни рад:

- Митрашевић, Ј., (2013). Детерминисање основне логике пословања предузећа примјеном концепта пословног модела, *Економски погледи, година 15, број 1, вол. 31*, pp. 95-110, Универзитет у Приштини, Економски факултет Косовска Митровица, ISSN 1450-7951 (категорија часописа M52; часопис индексиран у бази EBSCO Publishing)

Есенцијалне компоненте пословања и модалитет њихове интеракције већина предузетника интуитивно разумије, али су ријетко у могућности их на јасан и једноставан начин презентују осталим релевантним учесницима. Аутор истиче значајност концепта пословног модела у идентификовању и анализи релевантних предузетничких стратегијских активности, разумјевању конфигурације мреже вриједности у којој предузеће партиципира, избору и успостављању односа са партнерима, начину анимирања и задржавања купаца као и у процесу увођења промјена. У раду се научно анализирају бројни мултидисциплинарни приступи (предузетништво, стратегијски менаџмент, електронско пословање, итд.) проблематици утврђивања конститутивних елемената пословног модела и нуде препоруке за избор оних који најадекватније илуструју основну логику стварања вриједности конкретне предузетничке организације.

2. ЗНАЧАЈ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ИСТРАЖИВАЊА

Значај истраживања

Кандидаткиња мр Лидија Митрашевић у оквиру детаљне елаборације проблема истраживања указује на комплексност услова пословања на иностраном тржишту, као и на могућности и орагничења укључивања малих и средњих предузећа у интернационалне токове. Висок степен обухватности и интензитет процеса глобализације захтјевају неминовност проширења пословања малих и средњих предузећа изван националних граница, при чему се позитивна искуства у процесу интернационализације великих пословних система не могу "слијепо копирати" и имплементирати у пословну праксу малих и средњих предузећа. Поред тога ограничења малих и средњих предузећа земаља у транзицији су значајно интензивнија и комплекснија у поређењу са оним из развијених привреда. На основу претходног, кандидаткиња истраживачки проблем дефинише у облику сљедећег питања:

На који начин мала и средња предузећа земаља у транзицији могу да остваре и побољшају своје интернационално пословање, односно шта одређује интернационални успјех/неуспјех малих и средњих предузећа земаља у транзицији?

У оквиру овако дефинисаног проблема истраживања кандидаткиња се фокусира на предузетнички начин размишљања и дјеловања, чије су основне одреднице промјене, диферентност и знање као базични ресурс (Thurik, 2008). На основу концепта међународне предузетничке оријентације врши класификацију малих и средњих предузећа на конзервативна и предузетничка, односно интернационализована и домицилно оријентисана. При томе под међународном предузетничком оријентацијом подразумјева одлику они привредних субјеката који су ангажовани на иницирању и реализацији технолошких и производно-тржишних иновација, предузимају ризичне пословне подухвате и настоје да први дођу до проактивних иновација.

Досадашња истраживања су показала да концепт међународне предузетничке оријентације нема једнаке бенефите у свим контекстима пословања, било да се он манифестује преко интерних фактора (као што су организациона структура и организациона култура) или екстерних фактора (као што су глобализација индустрије или фаза животног циклуса производа/тржишта). Из тог разлога кандидаткиња предмет истраживања усмјерава на претпоставке и ефекте примјене концепта међународне предузетничке оријентације у малим и средњим предузећима земаља у транзицији.

Кандидаткиња ће истраживањем настојати да одговори на сљедећа питања:

- Да ли су све димензије међународне предузетничке оријентације (иновативност, проактивност и склоност ка ризику) значајне за успјешност интернационалног пословања предузетничких организација земаља у транзицији, у којој мјери и за које индикаторе успјешности?
- На који начин институционално окружење земаља у транзицији утиче на међузависност међународне предузетничке оријентације и успјеха

интернационализације малих и средњих предузећа?

- Како умањити или елиминисати ефекте институционалног дисконтинуитета у процесу интернационализације малих и средњих предузећа земаља у транзицији, односно који су то потпорни механизми који би могли олакшати успјех међународних предузетничких организација у контексту земаља у транзицији?
- Да ли неадекватна институционална инфраструктура може да подстакне мала и средња предузећа да експлоатишу разлике између услова у домаћем и иностраном институционалном окружењу, и на тај начин постане покретач њихове интернационализације?
- У комбинацији са којим приступима и методама интернационализације међународна предузетничка оријентација доприноси већем степену успјешности интернационалног пословања малих и средњих предузећа земаља у транзицији?
- Да ли и на који начин успјешне међународне предузетничке организације земаља у транзицији могу да дјелују као катализатори за интензивирање мађународних предузетничких активности других малих и средњих предузећа у оквиру исте националне економије?

У оквиру разматрања могућности међународног ангажовања малих и средњих предузећа земаља у транзицији, предмет истраживања је извозно оријентисано предузетништво. Извоз представља примарни и доминантни начин њиховог изласка на инострано тржиште, јер омогућава јефтинију, једноставнију и бржу интернационализацију. Предмет истраживања је географски органичен на једну транзициону економију – Босну и Херцеговину, а популацијских на мала и средња предузећа класификована према дефиницији Европске Уније. Истраживање има мултидисциплинарни карактер, јер се базира на теоријским и емпиријским спознајама и сазнањима која припадају научним областима предузетништво, међународно пословање, стратегијски менаџмент и међународни маркетинг, са посебним акцентом на научним достигнућима из области предузетништва.

Преглед истраживања

Кандидаткиња ће у уводном дијелу елаборирати значај и актуелност тезе докторске дисертације, проблем и предмет истраживања, научне и прагматичне циљеве истраживања, истраживачке хипотезе и методологију истраживања, као и кратак опис по поглављима, очекивани научни допринос и примјенљивост резултата истраживања. У првом дијелу рада, који носи назив: "ТЕОРИЈСКА ОСНОВА ИСТРАЖИВАЊА МЕЂУНАРОДНИХ ПРЕДУЗЕТНИЧКИХ ОРГАНИЗАЦИЈА ЗЕМАЉА У ТРАНЗИЦИЈИ" кандидаткиња ће идентификовати, класификовати и описати бројне истраживачке правце који су се до сада појавили у области предузетништва, како би утврдила припадност предмета истраживања и јасно одредила теоријске границе истраживања. Након тога ће представити различите теоријске погледе присутне у литератури из међународног предузетништва који се односе на дефинисање, класификацију, терминологију и појмовно одређење међународних предузетничких активности, што сматра посљедицом мултидисциплинарне основе истраживања овог, релативно младог, истраживачког правца. На основу тога ће извршити класификацију, дефинисање, описивање и компарацију међународних предузетничких организација. Надовезујући се на мултидисциплинарни карактер истраживања међународног предузетништва, кандидаткиња ће презентовати допринос и утицај научних области међународног пословања, предузетништва и стратегијског менаџмента његовом развоју. Респектујући специфичност контекста истраживања, ову тематску цјелину ће завршити приказом институционалног приступа у истраживању међународних

предузетничких организација, преко његове генезе и оправданости до значаја увођења у истраживачке токове предузетништва у транзиционим економијама. Други дио, насловљен: "СПЕЦИФИЧНОСТИ ИНТЕРНАЦИОНАЛНОГ ПОСЛОВАЊА МАЛИХ И СРЕДЊИХ ПРЕДУЗЕЋА ЗЕМАЉА У ТРАНЗИЦИЈИ" кандидаткиња посвећује систематичном прегледу и компарацији традиционалних и савремених теорија интернационализације пословања, како би научно аргументовала све већу заступљеност малих и средњих предузећа на међународном тржишту. Након тога истиче значај интернационализације малих и средњих предузећа за привредни развој транзиционих економија, презентује основне карактеристике процеса њиховог међународног ангажовања и разматра потенцијалне покретаче њихове интернационализације. Други дио кандидаткиња завршава прегледом стратегија међународног пословања малих и средњих предузећа и елаборирањем тзв. стратегијског треношца, односно комплементарности три приступа стратегији међународног пословања малих и средњих предузећа земаља у транзицији. У трећем дијелу, под насловом: "КАРАКТЕРИСТИКЕ И УТИЦАЈ ИНСТИТУЦИОНАЛНОГ ОКВИРА ЗЕМАЉА У ТРАНЗИЦИЈИ НА ПРЕДУЗЕТНИЧКУ ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИЈУ" кандидаткиња ће презентовати основне одлике институционалног окружења земаља у транзицији. Указаће на специфичност и значај контекста у истраживању међународне предузетничке оријентације малих и средњих предузећа земаља у транзицији, као и на утицаје које институционално окружење може испољити у току и након њихове интернационализације. Научно ће аргументовати коришћење регулаторне, нормативне и когнитивне димензије институционалног оквира, уз критички осврт на друге теоријске приступе. Карактеристике и утицај сваке од поменуте три димензије ће одвојено разматрати. Узимајући у обзир да је познавање фундаменталних разлика у институционалним аранжманим земаља различитог степена развијености у истој мјери значајно како за предузећа из развијених земаља која желе да инвестирају у земље у транзицији, тако и за предузећа земаља у транзицији која желе да остваре експанзију у развијене земље, кандидаткиња ће у наставку извршити компаративни преглед основних детерминантни институционалних окружења земаља у транзицији и развијених земаља. На крају ће пажњу посветити могућности појављивања, односно постојања алтернативних неформалних структура у условима слабо развијеног институционалног окружења, идентификовати модалитете тих структура и указати на њихов значај за међународне предузетничке организације земаља у транзицији. У четвртном дијелу, "ИЗВОЗНО ПРЕДУЗЕТНИЧКО АНГАЖОВАЊЕ МАЛИХ И СРЕДЊИХ ПРЕДУЗЕЋА ЗЕМАЉА У ТРАНЗИЦИЈИ", кандидаткиња ће презентовати основне претпоставке за реализацију извоза предузетничких организација земаља у транзицији, узимајући у обзир бројне факторе и аспекте њихове класификације. Затим ће представити извозне стратегије малих и средњих предузећа земаља у транзицији и могућности комбиновања извозно-увозних активности. Посебну пажњу у овом дијелу кандидаткиња је усмјерила на идентификовање и мјерење ефеката предузетничке ангажованости у извозним активностима малих и средњих предузећа земаља у транзицији, које ће разматрати на индивидуалном нивоу, на нивоу предузећа и на макро нивоу. Затим ће, генерално, указати на бројне индикаторе успјешности (објективне/субјективне и квантитативне/квалитативне), предности и недостатке коришћења једних, односно других, а након тога маркирати три основне димензије извозних перформанси предузетничких организација. Пети дио, који носи назив: "МЕЂУНАРОДНА ПРЕДУЗЕТНИЧКА ОРИЈЕНТАЦИЈА У ПРЕДУЗЕТНИЧКОМ ИСТРАЖИВАЊУ ЗЕМАЉА У ТРАНЗИЦИЈИ" кандидаткиња започиње са утврђивањем дефиниције и конструкције концепта међународне предузетничке оријентације. Затим указује на

комплементарност димензија (једнодимензионалност/мултидимензионалност конструкције) и параметре (скеале) за операционализацију концепта. У наставку разматра управљање међународним иновативним напорима у малим и средњим предузећима земаља у транзицији и начине проактивног трагања за међународним предузетничким извозним могућностима. Узимајући у обзир висок степен комплексности, хетерогености и интензитета ризика на међународном тржишту, кандидаткиња ће посебно разматрати значај и утицај различитих категорија ризика на интернационално пословање малих и средњих предузећа земаља у транзицији. Наглашавањем динамичке перспективе међународних предузетничких организација земаља у транзицији, ову тематску цјелину ће завршити презентовањем концепта динамичких способности. Шести дио се односи на "ЕМПИРИЈСКО ИСТРАЖИВАЊЕ ЕФЕКТА ПРИМЈЕНЕ КОНЦЕПТА МЕЂУНАРОДНЕ ПРЕДУЗЕТНИЧКЕ ОРИЈЕНТАЦИЈЕ У МАЛИМ И СРЕДЊИМ ПРЕДУЗЕЋИМА ЗЕМАЉА У ТРАНЗИЦИЈИ" које ће обухватити приказ методологије рада, начина дизајнирања анкетног упитника и образложење основних карактеристика узорка. Након тога ће кандидаткиња извршити анализу података на основу које ће презентовати резултате истраживања и извршити њихово критичко вредновање. Такође, посебну пажњу ће посветити закључним разматрањима која ће обухватити допринос резултата истраживања и оквир за могуће даље правце истраживања у области међународног предузетништва у земљама у развоју. На крају ће истакнути ограничења с којима се суочила у току спровођења истраживања и рада на дисертацији.

Радна хипотеза са циљем истраживања

На основу дефинисаног проблема и предмета истраживања, кандидаткиња је поставила научне и прагматичне циљеве.

Научни циљеви истраживања су:

Научни опис. Примјеном научних метода, кандидаткиња ће извршити истраживање и анализу досадашњих теоријских и емпиријских достигнућа из области међународног предузетништва, и с њим повезаним научним областима, али и спровести самостално емпиријско истраживање, како би идентификовала и описала претпоставке и ефекти примјене концепта међународне предузетничке оријентације у малим и средњим предузећима земаља у транзицији. При томе ће разматрати значај сваке појединачне димензије међународне предузетничке оријентације за идентификоване индикаторе успјешности извоза предузетничких организација у контекстуално специфичним условима, тј. у условима слабо развијеног институционалног окружења.

Класификација. У оквиру истраживачке теме, а на основу релевантних научних сазнања и спознаја, кандидаткиња ће извршити класификацију кључних концепата међународног пословања малих и средњих предузећа земаља у транзицији, основних детерминанти институционалног контекста у тим земљама, модалитета предузетништва у контекстуално специфичним условима и с њима повезаних приступа и метода, параметара за истраживање нивоа међународне предузетничке оријентације малих и средњих предузећа земаља у транзицији, као и индикатора успјешности у интернационалном пословању предузетничких организација, с посебним фокусом на предузетничке извозне активности.

Објашњење. Креирањем и тестирањем модела за истраживање узрочно посљедичне везе између међународне предузетничке оријентације и успјешности извоза малих и средњих предузећа земаља у транзицији, кандидаткиња ће објаснити смјер и интензитет утицаја степена иновативних напора, проактивног ангажовања и склоности ка ризику на успјех извоза предузетничких организација земаља у транзицији. Конкретније, појасниће како промјена степена међународне предузетничке

оријентације утиче на успјешност извозних активности малих и средњих предузећа земаља у транзицији, али и како се промјена фактора институционалног окружења одражава на међузависност, интензитет и смјер односа између међународне предузетничке оријентације и успјешности извоза.

Предвиђање. На основу анализе теоријског и емпиријског истраживања, кандидаткиња ће антиципирати будуће трендове развоја међународног предузетништва, као и шансе и изазове који би се могли јавити у извозним ангажманима предузетничких организација земаља у транзицији.

Основна и помоћне хипотезе

Мала и средња предузећа земаља у транзицији су, с једне стране, под притиском глобализације принуђена на међународну експанзију, док с друге стране, посједују ограничене ресурсе и неадекватне компетенције, и немају одговарајућу подршку домицилног институционалног окружења. На основу дефинисаног проблема, предмета и циљева истраживања, као и резултата досадашњих релевантних теоријских и емпиријских истраживања, кандидаткиња претпоставља да би међународна предузетничка оријентација могла бити погодан концепт за побољшање њиховог интернационалног пословања, па основна хипотеза гласи:

H0: У условима институционалног дисконтинуитета, мала и средња предузећа земаља у транзицији ће остварити већи извозни успјех уколико примјењују концепт међународне предузетничке оријентације.

Помоћне хипотезе на основу којих ће конкретизовати основну хипотезу су:

H1: Примјена концепта међународне предузетничке оријентације доводи до већег интензитета извоза код малих и средњих предузећа земаља у транзицији.

H2: Мала и средња предузећа земаља у транзицији ће остварити ранију интернационализацију пословања уколико примјењују концепт међународне предузетничке оријентације.

H3: Примјена концепта међународне предузетничке оријентације код малих и средњих предузећа земаља у транзицији омогућава њихову бржу интернационализацију.

H4: Мала и средња предузећа земаља у транзицији ће бити шире географски распрострањена уколико примјењују концепт међународне предузетничке оријентације.

H5: Слабо развијено институционално окружење повећава позитивне ефекте имплементације међународне предузетничке оријентације на успјешност извоза малих и средњих предузећа земаља у транзицији.

Материјал и метод рада

У процесу реализације дефинисаних циљева истраживања кандидаткиња ће користити бројне опште научне методе, али и методе специфичне за економску науку. Примјеном метода индукције креираће интегрисани оквир за истраживање односа између међународне предузетничке оријентације и успјешности интернационалног пословања малих и средњих предузећа земаља у транзицији на основу више појединачних теоријских и емпиријских научних спознаја. Метод дедукције ће користити да би понудила смјернице за одређивање адекватног степена и учесталости примјене концепта међународне предузетничке оријентације у интернационалном пословању за одређена мала и средња предузећа, респектујући специфичне услове пословања у транзиционим земљама и њихову изражену некомпатибилност са условима пословања у развијеним земљама. С обзиром да су савремена истраживања економских појава и односа отежана уколико се изоловано примјењују индуктивни и дедуктивни метод,

кандидаткиња ће користити историјско – логички метод. У складу с тим ће на основу досадашњих теоријских спознаја и суштинских карактеристика реалних односа између међународне предузетничке оријентације и успјешности интернационалног пословања (емпиријски метод) доћи до емпиријске генерализације, а затим ће се ти резултати међусобно повезати (логички метод) у јединствен теоријски систем, на основу утврђене међузависности и степена утицаја међународне предузетничке оријентације на успјешност интернационалног пословања.

Узимајући у обзир тренутне услове пословања малих и средњих предузећа у интернационалном контексту, као и чињеницу да су се ти услови у посљедњих неколико деценија драматично промјенили (посебно након тзв. прве глобалне финансијске кризе 21. вијека), значење појмова релевантних за истраживање и дефиниције тих појмова је потребно ревидирати. Из тог разлога ће кандидаткиња користити појмовну анализу, како би дошла до садржајних, прецизних и примјенљивих дефиниција.

У фокусу дефинисаног проблема истраживања су поједини привредни субјекти, конкретније, мала и средња предузећа, па ће кандидаткиња користити метод микроекономске анализе. Методе структуралне и каузалне анализе ће користити за потребе разумјевања комплексности конструкције међународне предузетничке оријентације, индикатора успјешности у интернационалном пословању малих и средњих предузећа, као и услова у којима се наведене варијабле и њихова међузависност испољавају, док ће метод синтезе примијенити приликом дискусије остварених резултата истраживања.

С обзиром да се међузависност међународне предузетничке оријентације и успјешности интернационалног пословања малих и средњих предузећа не може посматрати изоловано, кандидаткиња ће примијенити функционални метод да би, с једне стране, утврдила да ли контекстуална специфичност пословања у земљама у транзицији утиче и на који начин утиче на њихов однос, али и да би спознала нове релевантне околности, с друге стране.

Релаизација системског приступа истраживању биће олакшана примјеном методе класификације, док ће кандидаткиња методом компарације настојати обезбиједити холистички приступ изабраном предмету истраживања. Методу моделирања ће примијенити како приликом разматрања односа између дефинисаних варијабли у оквиру предмета истраживања, тако и приликом представљања остварених резултата истраживања.

Кандидаткиња ће верификацију постављене основне и помоћних хипотеза извршити прикупљањем и анализом примарних и секундарних података. Теоријски оквир истраживања ће креирати коришћењем секундарних података из релевантних књига, часописа, извјештаја, и сл., углавном доступних у електронским базама података. Да би остварила што исцрпнији увид у постојећу савремену литературу, кандидаткиња ће користити четири академске платформе: EbscoHost, Wiley, ScienceDirect и GoogleScholar.

Доступност секундарних података о предузетништву је веома ограничена. Различите националне институције као и међународне организације (нпр. Eurostat, OECD, UNCTAD, Свјетска банка итд.) објављују статистичке податке о међународној трговини и страним директним инвестицијама, али не и податке о међународној активности малих и средњих предузећа. Из тог разлога ће кандидаткиња као основни инструмент за прикупљање примарних података о утицају међународне предузетничке оријентације малих и средњих предузећа земаља у транзицији користити анкетни упитник. Анкетни упитник ће формирати на основу питања затвореног типа, а свако питање ће се односити на одређени индикатор којим се операционализује одређена

варијабла изведена из основне и помоћних хипотеза. За мјерење ставова и мишљења кандидаткиња ће користити Ликертову скалу са пет интензитета, од 1 = у потпуности се не слажем до 5 = у потпуности се слажем.

Научни допринос истраживању

Теоријско и емпиријско истраживање које кандидаткиња намјерава реализовати је базирано на релативно новом истраживачком правцу – међународном предузетништву, мултидисциплинарној области заснованој првенствено на достигнућима истраживања предузетништва и међународног пословања, али и других економских (нпр. стратегијски менаџмент, међународни маркетинг, међународне финансије и др.) и друштвених дисциплина (нпр. социологија, психологија, антропологија, историја и др.). Такође, у истраживању ће, поред ресурсног приступа (Porter, 1980) и индустријског приступа (Barney, 1991), бити коришћен и институционални приступ (Peng, 2002) стратегији међународног пословања малих и средњих предузећа земаља у транзицији, настао из потребе за укључивањем утицаја институционалног окружења у разматрање стратегијских избора предузећа земаља у развоју. У складу с тим, постоји велика вјероватноћа спознаје нових чињеница о сложеној и значајној међузависности међународне предузетничке оријентације и успјешности интернационалног пословања малих и средњих предузећа земаља у транзицији. Досадашња истраживања односа између ових варијабли су или била ограничена на велике привредне системе, или су у фокусу имала предузећа из развијених тржиштних економија. Као резултат тога, настала је велика спознајна празнина, јер су запостављена мала и средња предузећа земаља у транзицији која послују под сасвим другачијим условима и имају другачије претпоставке за остваривање интернационализације свог пословања у односу на велика предузећа, као и мала и средња предузећа развијених економија. На основу наведеног, научни допринос дисертације се манифестује у системском и холистичком приступу разматрању комплексне међузависности међународне предузетничке оријентације и успјешности извоза малих и средњих предузећа у условима слабо развијеног институционалног окружења, што је од суштинског значаја за остваривање увида у факторе који утичу на појаву и ефекте имплементације различитих модалитета међународног предузетништва у земаљама у развоју. То ће доприњети предлагању адекватног модела међународне предузетничке организације погодног за једноставнију, бржу, распрострањенију и успејшњу интернационализацију малих и средњих предузећа земаља у транзицији. На тај начин ће кандидаткиња апострофирати и научно аргументовати да се, без обзира на степен (не)развијености, у свим институционалним условима може створити успјешна међународна предузетничка организација, уз потребан и неопходан услова креирања пословног модела примјереног датим условима пословања.

Прагматични допринос истраживања

Резултати спроведеног теоријског и емпиријског истраживања ће имати вишеструки значај за носиоце пословног одлучивања у малим и средњим предузећима и релевантне структуре власти земаља у транзицији. Обезбидиће разумијевање императива развоја визије глобалног пословања малих и средњих предузећа земаља у транзицији кроз истицање значаја правовременог отпочињања њеног развоја већ приликом или непосредно након покретања новог пословања. Предузетницима из земаља у развоју ће се понудити смјернице за правилну имплементацију међународне предузетничке оријентације, процјену ефеката њене примјене и услова који фаворизују/ограничавају њену примјену. Уз то кандидаткиња ће дати препоруке за превазилажење или неутралисање ограничења слабо развијеног институционалног окружења, односно препоруке како да се искористе и у пословни модел инкорпорирају предности

домицилног, транзиционог окружења (нпр. јефтина радна снага, предности локације, доступност других ресурса итд.) и повољни услови и могућности које нуде институционално развијеније економије. Такође ће, на основу утврђених постојећих мотиватора интернационализације малих и средњих предузећа земаља у транзицији, идентификовати ефикасније мотиваторе и презентовати позитивне примјере из праксе како би се могло стимулативно утицати на когнитивну димензију међународног предузетничког пословања. Кандидаткиња ће нагласити значај правилног успостављања контаката са иностраним партнерима и понудити смјернице за укључивање у међународне предузетничке мреже.

Државним институцијама ће се указати на степен развијености међународног предузетништва, уз компарацију са земљама истог или сличног степена привредног развоја. На основу тога кандидаткиња ће понудити смјернице за јачање међународног предузетничког капацитета у земљама у транзицији кроз политику улагања у истраживање и развој, фискалну политику, образовну политику и политику стварања стимулативног (једноставног и транспарентног) пословног окружења. Истицањем значаја међународног предузетништва у смањењу спољнотрговинског дефицита и јачању међународне конкурентности националне економије, кандидаткиња ће указати на могућности изградње капацитета за помоћ малим и средњим предузећима приликом примјене и адаптације међународних стандарда и међународних трговинских регулатива.

Од докторске дисертације се, поред наведеног, очекује да ће подстаћи интересовање и расправе академске и стручне јавности, али и иницирати будућа истраживања о могућностима интензивирања интернационалне ангажованости малих и средњих предузећа земаља у транзицији.

3. ОЦЈЕНА И ПРИЈЕДЛОГ

Комисија је, на основу прегледане документације и расположиве грађе, јединствена у оцјени да кандидаткиња мр Лидија Митрашевић испуњава све законом предвиђене услове за израду докторске дисертације и да је предложена тема погодна и пожељна да се истражује као докторска дисертација.

Позитивну оцјену о подобности кандидата Комисија доноси имајући у виду:

- да је кандидаткиња мр Лидија Митрашевић стекла звање магистра економских наука;
- да је магистарским радом и објављеним радовима, који су добили позитивне оцјене од стране квалификованих рецензената, показала своју способност за бављење научно истраживачким радом;
- да је радом као асистент и виши асистент на Економском факултету Брчко Универзитета у Источном Сарајеву, као и учешћем у раду редакционог одбора Зборника радова Економског факултета Брчко, стекла педагошко и истраживачко искуство;
- да располаже личним и професионалним квалитетима за даље усавршавање у научном раду.

Позитивну оцјену о погодности предложене теме докторске дисертације под насловом: "Претпоставке и ефекти примјене концепта међународне предузетичке

оријентације у малим и средњим предузећима земаља у транзицији" Комисија заснива, између осталог, и на сљедећим чињеницама:

- предложена тема до сада није била предлагана нити обрађивана као докторска дисертација на Економском факултету Универзитета у Бањој Луци, а према информацијама доступним Комисији, ни на другим факултетима у Босни и Херцеговини и окружењу;
- тема је недовољно истражена и са теоријског и практичног аспекта;
- предложена тема докторске дисертације је изузетно актуелна имајући у виду да су предузетничке методе интернационализације малих и средњих предузећа земаља у транзицији, како оних које су доказале своју предузетничку изврност (нпр. Пољска), тако и оних које за њима заостају (што је то случај са БиХ), недовољно истражене;
- приједлог теме по свом укупном концепту – од дефинисања проблема, предмета и циља, метода научно истраживачког рада, структуре дисертације, хипотеза и библиографије, па до очекиваних резултата истраживања и закључака – наговјештава да ће кандидаткиња дати свој оригинални научни допринос економској теорији и пракси.

На основу претходне позитивне оцјене подобности кандидата и предложене теме докторске дисертације мр Лидије Митрашевић,

Комисија предлаже

Наставно-научном вијећу Економског факултета и Сенату Универзитета у Бањој Луци да прихвати овај Извјештај и одобри кандидаткињи мр Лидији Митрашевић израду докторске дисертације под насловом: "Претпоставке и ефекти примјене концепта међународне предузетничке оријентације у малим и средњим предузећима земаља у транзицији".

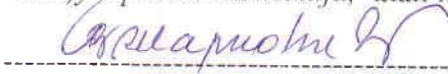
У Бањој Луци, 23.03.2015. године.

ПОТПИС ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. Др Никола Вукмировић, редовни професор, Економски факултет Универзитета у Бањој Луци, ужа научна област: *Предузетничка економија*, председник,

2. Др Васиљ Жарковић, ванредни професор, Економски факултет Универзитета у Бањој Луци, ужа научна област: *Међународна економија*, члан и

3. Др Ненад Лалић, ванредни професор, Економски факултет Пале Универзитета у Источном Сарајеву, ужа научна област: *Менаџмент*, члан.

